

ORBIT^{VZW}

THUIS IN DE WERELD VAN
DIVERSITEIT & MIGRATIE

Mensen zonder wettig verblijf: een alternatief voor detentie is mogelijk in samenwerking met steden en gemeenten.

Inleiding

Mensen die een bevel krijgen om het land te verlaten, worden aangezet snel in te tekenen voor een zogenaamde 'vrijwillige terugkeer'. Doen ze dat niet dan dreigt de gedwongen terugkeer. Het federale regeerakkoord voorzag in een grondige evaluatie van het Belgisch terugkeerbeleid. Er was zelfs sprake van een grotere betrokkenheid van de niet-gouvernementele organisaties om mensen te begeleiden in vrijwillige terugkeertrajecten. Dat deel uit het regeerakkoord is nog niet gerealiseerd. ORBIT stelde zich eerder al vragen bij de huidige aanpak van de vrijwillige terugkeer. 'De Migratiecoalitie' – waar ORBIT deel van uitmaakt - deed het voorstel tot oprichting van regionale onafhankelijke migratie- en oriëntatiecentra, waarin ook de regionale besturen hun verantwoordelijkheid zouden nemen. In ruimer perspectief pleit ORBIT voor een win-win in het dossier van de sans-papiers.

In deze bijdrage concentreren we ons op de mogelijkheden van een lokaal bestuur om op een menswaardige en resultaatgerichte manier om te gaan met mensen zonder wettig verblijf.

Deze inspiratienota kadert in onze campagne 'Kies voor een gemeente met ambitie. Start een lokale migratiecoalitie!'. In één van onze 10 aanbevelingen vragen we toekomstige gemeentebesturen een alternatieve aanpak uit te werken, zodat mensen zonder papieren op een veilige en rustige manier kunnen werken aan een toekomstproject.

In oktober 2017 organiseerde ORBIT vanuit Vlaanderen een studiereis naar Groningen, waar de stichting INLIA, samen met gemeenten, inzet op die alternatieve aanpak voor detentie of wegstijgen. De contacten en gesprekken van die studiereis vormen de basis voor deze inspiratienota.

Probleemstelling

In onze steden leven heel wat mensen zonder wettig verblijf. Om hoeveel mensen het exact gaat is onmogelijk te zeggen. In een Panorama-uitzending van 2014 werd gesteld dat het voor België zou gaan over naar schatting 120.000 mensen, of een stad ter grootte van Leuven.

De het cijfer rapport van November 2017 van het Commissariaat Generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen (CGVS) maakt ons duidelijk dat 51,6% van asielzoekers een beschermingsstatuut krijgt. Dat betekent dat 48,4% géén statuut maar wel een bevel om het grondgebied te verlaten ontvangt. We weten dat slechts een klein deel van hen binnen de door de overheid gestelde termijn vrijwillig terugkeert naar het land van herkomst. De andere uitgeprocedeerde asielzoekers gaan in beroep tegen de negatieve beslissing of blijven hier.

Naast de uitgeprocedeerde asielzoekers zijn er nog andere 'overstayers': zij wiens visum verstreken is, of die gestrand zijn in hun procedure tot gezinshereniging of mensen die clandestien het land binnenkwamen en nooit een procedure hebben ingediend,.... Het gaat om een heel diverse groep.

Elke mens zonder wettig verblijf heeft zijn of haar eigen verhaal. En dus ook zijn of haar eigenste redenen om niet (meteen) in te gaan op het bevel van de overheid om het Belgisch grondgebied te verlaten.

De federale overheid investeert sinds meerdere jaren heel wat in de gedwongen en de vrijwillige terugkeer. De sans-papiers die intekenen op vrijwillige terugkeer kunnen in beginsel en tijdelijk rekenen op opvang en begeleiding, zolang die procedure voor vrijwillige terugkeer loopt.

Mensen die daar (nog) niet aan toe zijn kunnen in het beste geval bij een Centrum Algemeen Welzijnswerk (CAW) of een vrijwilligersorganisatie terecht voor ondersteuning, voor toeleiding naar dringende medische hulp waarvoor ze contact moeten opnemen met het OCMW van hun woonplaats.

Ondanks de investeringen van de federale overheid in de vrijwillige terugkeer en bijv. detentiecentra, stellen we vast dat een grote groep mensen 'blijft hangen' en er niet in slaagt om een duurzaam toekomstperspectief uit te bouwen. De grootste groep mensen zonder wettig verblijf overleeft in de marge van onze samenleving met enkel recht op dringende medische hulp en onderwijs voor hun minderjarige dochters en zonen. Deze overlevingstoestand noopt hen tot overlevingsmechanismen die noch voor henzelf en noch voor de samenleving een grote meerwaarde hebben. We weten dat zwartwerk uitbuiting is en dat de werkgevers die hen tewerkstellen actieve loondiefstal en overheidsdiefstal plegen.

ORBIT wil niet dat het debat over de mensen zonder wettig verblijf vastloopt. We willen mee zoeken naar duurzame oplossingen in het belang van de betrokkenen en de samenleving. Het is cruciaal dat we mensen niet jarenlang perspectiefloos laten rondlopen of zonder meer opsluiten.

Wat volgt is concrete inspiratie voor duurzame oplossingen. We vonden die onder andere in Groningen waar INLIA '**Bed Bad Brood +**' (de + staat voor begeleiding) organiseert voor 300 mensen zonder wettig verblijf¹.

¹ Voor het verslag van dit werkbezoek verwijzen we u naar [dit artikel op onze website](#)
Meer informatie over INLIA vindt u op www.inlia.nl

Bed Bad Brood

Niet alleen in België worden burgers en organisaties geconfronteerd met mensen zonder wettig verblijf. Ook in andere Europese landen bestaat diezelfde realiteit en verenigen mensen zich om te zoeken naar mogelijkheden om een menselijk antwoord te bieden op deze maatschappelijke realiteit.

Geschiedenis en juridische grond voor Bed Bad Brood

Op 17 januari 2013 diende de Protestantse Kerk in Nederland (PKN) een klacht in tegen de Nederlandse staat bij de Raad van Europa. De klacht richt zich op het onthouden van het recht op voedsel, kleding en onderdak aan mensen zonder wettig verblijf, dat in strijd is met het Europees Sociaal Handvest.

De klacht van de PKN is gegrond verklaard. **Nederland schendt enkele basisrechten van asielzoekers en mensen zonder wettig verblijf door hen uit te sluiten van basisvoorzieningen zoals voedsel, kleding en onderdak.** Dit tast de menselijke waardigheid aan en daarom mag de werking van het Handvest niet worden beperkt tot alleen mensen met verblijfsrecht, hoewel niet alle rechten uit het Handvest van toepassing zijn op mensen zonder wettig verblijf.

Deze veroordeling van de ECSR geldt niet alleen voor Nederland, maar ook voor de andere lidstaten van de Europese Unie. **Ook België is er dus toe gehouden om mensen zonder wettig verblijf voedsel, kleding en onderdak aan te bieden.**

In Nederland versterkte de veroordeling de roep die er vanuit verschillende steden klonk voor de opvang en begeleiding van mensen zonder wettig verblijf. **Sommige lokale overheden voelden zich door deze Europese veroordeling gesterkt** in hun oordeel dat mensen op straat zetten nooit ok is, anderen werden op basis van deze uitspraak door lokale rechtbanken veroordeeld om opvang te bieden.

Van Bed Bad Brood naar BBB+

In Nederland wordt op dit moment in een 40-tal (meestal grotere) gemeenten een vorm van bed-bad-broodopvang verstrekt. Er zijn steden waar enkel nachtopvang geboden wordt (de meest limitatieve vorm van bed, bad, brood). Op andere plaatsen, zoals bijvoorbeeld in Groningen en in Utrecht, gaat het om 24-uurs opvang én begeleiding, de zogenaamde Bed, Bad, Brood + (BBB+). Lokale overheden betalen organisaties als INLIA om de opvang te organiseren.

We zien dat plaatsen waar 24-uurs opvang mét begeleiding geboden wordt zeer goede resultaten halen. In Utrecht bijvoorbeeld zijn de resultaten verbluffend. Na een verblijf in de bed, bad, brood + voorziening stroomt 60% van de mensen door naar een legaal verblijf in Nederland. 20% van de mensen wordt gereïntegreerd in het land van herkomst en slechts 20% stroomt uit zonder dat er een oplossing is. Dit is een resultaat waar de Rijksoverheid enkel van kan dromen.

Bed Bad Brood +: waarom het werkt

Wie toegelaten wordt tot de BBB+ wordt duidelijk gemaakt dat er op twee sporen kan worden gewerkt. Er wordt gekeken of er toch nog een mogelijkheid is om een legaal verblijf te krijgen. Dat wordt uitgezocht door middel van een gedegen juridische begeleiding.

Als dat niet kan, wordt ingezet op denkpiste voor een reïntegratie in het land van herkomst of een derde land. Dat zijn in principe de enige twee opties.

De basisprincipes van de begeleiding zijn te herleiden tot een aantal kernuitgangspunten.

Geef aan de betrokkenen

Rust
Ruimte
Respect

Er wordt op voorhand **géén maximumtermijn** vastgelegd waarbinnen de klus geklaard moet zijn. Dit geeft mensen de nodige tijd om tot rust te komen, zodat ze uit de overlevingsmodus kunnen stappen en ruimte krijgen in hun hoofd om te werken aan de toekomst.

Er is ruimte en respect voor het **persoonlijke verhaal** van de mensen en er wordt met hen gewerkt aan het wegwerken van de belemmeringen die een duurzaam toekomstperspectief in de weg staan. Werken aan een duurzaam toekomstperspectief is in alle gevallen **maatwerk**.

De principes waarop de begeleiding gebaseerd wordt zijn de principes die we terugvinden in het concept van **presentie**:

“Een praktijk waarbij de zorggever zich aandachtig en toegewijd op de ander betreft, zo leert zien wat er bij die ander op het spel staat – van verlangens tot angst – en die in aansluiting dáárbij gaat begrijpen wat er in de desbetreffende situatie gedaan zou kunnen worden en wie h/zij daarbij voor de ander kan zijn. Wat gedaan kan worden, wordt dan ook gedaan. Een manier van doen, die slechts verwezenlijkt kan worden met gevoel voor subtiliteit, vakmanschap, met praktische wijsheid en liefdevolle trouw²”.

Om goede resultaten te boeken, is wederzijds **vertrouwen** cruciaal. Daarom is het belangrijk dat de **opvang georganiseerd wordt door niet-gouvernementele organisaties**. Mensen zonder wettig verblijf zijn vaak al voor hun migratie alle vertrouwen in de overheid kwijt geraakt. Ook tijdens hun migratieroute hebben ze meestal niet al te veel positieve ervaringen met de overheid.

Een goede samenwerking tussen de lokale overheid, de lokale politie en de opvangpartner is heel belangrijk. Ook daar is vertrouwen een kernbegrip.

BBB+ in Belgische context

Juridisch gezien geldt de veroordeling van de ECSR en de verplichting om altijd menswaardig om te gaan met mensen zonder wettig verblijf voor de 47 leden van de Raad van Europa en dus voor België.

Ook hier (over)leven veel mensen zonder wettig verblijf in vaak zeer moeilijk en mensonwaardige omstandigheden. Ook hier zien (vooral stedelijke) lokale besturen dat de aanwezigheid van deze mensen kan leiden tot moeilijkheden, zowel voor de betrokkenen als voor de bredere samenleving. Alleen beweren dat ‘het hun eigen schuld is’ zal geen oplossing brengen. Sommigen zijn vastgelopen en weten niet meer hoe ze met hun leven verder moeten. Anderen worden geestelijk ongezond en leven in wanhoop.

² <http://www.presentie.nl/wat-is-presentie>

De Nederlandse gemeentebestuurders kiezen voor BBB+ omdat:

- voor hen de openbare orde primeert. Mensen op straat, zonder toekomstperspectief vormen een probleem voor openbare orde en veiligheid.
- er burgemeesters en schepenen zijn die vanuit gelovig of humanistisch oogpunt het niet met hun geweten in overeenstemming kunnen brengen deze mensen niet op te vangen.
- er gewerkt wordt aan een duurzame oplossing, waardoor het probleem van uitzichtloosheid in de diepte wordt aangepakt, eerder dan verplaatst.
- het opvangen en begeleiden van mensen minder kost dan het aanpakken van blijvende overlastproblematiek, gezondheidsproblemen en risico's voor de volksgezondheid.
- ...

Een vertaling naar een Belgische of Vlaamse context is dus zeker niet uitgesloten. Er zal echter steeds moeten uitgegaan worden van de lokale realiteit en de lokale knelpunten en mogelijkheden.

Het is heel belangrijk om, voor de uitvoering van de opvang, **goede partners** te vinden. Samenlevingsopbouw, CAW en andere organisaties die ervaring hebben met opvang zouden partner kunnen zijn.

ORBIT gaat ervan uit dat onze lokale bestuurders het beste voorhebben met hun gemeente. Ze zijn gebaat bij een duurzame, menswaardige benadering van mensen zonder wettig verblijf. De keuze maken voor een BBB+ voor mensen zonder wettig verblijf is minstens een debat, wie weet een onderdeel van een partijprogramma of een keuze in het volgende bestuursakkoord waard.

ORBIT wil graag met u meedenken en een keuzeproces faciliteren.

Contacteer ons vrijblijvend op amos@orbitvzw.be

ORBIT/AMOS - 19 december 2017

Tekst: Tetty Rooze en Hilde Geraets

ORBIT/AMOS is het netwerk christenen & migratie van ORBIT vzw

Huidevettersstraat 165 – 1000 BRUSSEL

amos@orbitvzw.be – 02-5021128

AMOS | Asiel Migratie en Ontwikkeling, één verhaal in Solidariteit

